

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ
для самостійної роботи і проведення практичних занять
з дисципліни

«УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ»

(для студентів спеціальності 051 – Економіка)

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2018

Методичні рекомендації та завдання для самостійної роботи і проведення практичних занять з дисципліни «Управління витратами» (для студентів спеціальності 051 – Економіка) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. : В. В. Журавель, І. А. Медведєв. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 34 с.

Укладачі: канд. екон. наук **В. В. Журавель**,
канд. наук держ. упр. **І. А. Медведєв**

Рецензент **В. П. Піонтківський**, канд. екон. наук, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою економіки підприємств міського господарства, протокол № 7 від 10.04.2016.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ.....	5
ЗМ 1 Загальна характеристика витрат та система управління витратами на підприємстві.....	5
ЗМ 2 Управління і контроль витрат на підприємстві.....	11
ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	15
ЗМ 1 Загальна характеристика витрат та система управління витратами на підприємстві.....	15
ЗМ 2 Управління і контроль витрат на підприємстві.....	25
Питання для підсумкового контролю.....	31
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	33

ВСТУП

Управління витратами – це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв постійного контролю рівня витрат і стимулювання його зниження.

В ринкових умовах господарювання управління витратами стає однією із основних складових управління діяльністю підприємств, що дозволяє досягти конкурентних переваг. Ухвалення управлінських рішень неможливе без аналізу поточних витрат і визначення їх величини в перспективі. Практично жодне українське підприємство не може продемонструвати зразок організації управління витратами, а кількість збиткових підприємств свідчить про те, що результативне управління витратами є однією із важливих проблем. Отже, управління витратами залишається одним із найважливіших питань економіки, оскільки від нього залежить зміцнення позицій підприємства на ринку і послідовне досягнення цілей його діяльності.

Метою викладання навчальної дисципліни «Управління витратами» є формування чіткого розуміння сутності витрат, їх різновидів і класифікації, напрямів аналізу структури витрат, співвідношення витрат і собівартості продукції та набуття знань про закономірності формування витрат за видами, центрами відповідальності та носіями для мінімізації їх рівня та обґрунтування оптимальних господарських рішень.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Управління витратами» є вивчення суті та значення системи управління витратами підприємства; теоретико-практична підготовка студентів для вирішення конкретних завдань та прийняття управлінських рішень.

Важливими елементами, які спрямовані на вирішення завдань вивчення дисципліни, виступають самостійна робота студентів, а також розв'язання практичних завдань.

1 САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

ЗМ 1 Загальна характеристика витрат та система управління витратами на підприємстві

Тема 1 Загальна характеристика витрат

Поняття «витрати». Види витрат. Витрати у натуральному і грошовому вимірі. Грошові видатки і витрати, що формують вартість продукції. Витрати і собівартість продукції. Класифікація витрат. Практичне значення класифікації витрат. Групування витрат за певними ознаками. Сумарні витрати підприємства. Витрати на одиницю продукції. Середні та граничні (маржинальні) витрати. Прямі та непрямі витрати. Змінні та постійні витрати. Регульовані та нерегульовані витрати для певного рівня управління. Явні та неявні (альтернативні) витрати. Структура витрат і фактори, що її визначають. Елементна структура витрат, її особливості в житлово-комунальному господарстві. Структура витрат залежно від їх реакції на масштаби ділової активності, використання її для обґрунтування підприємницьких рішень. Зміна структури витрат під впливом технічних, організаційних, економічних факторів.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає суть управління витратами?
2. Чим зумовлена актуальність управління витратами?
3. Назвіть головні причини, які зумовлюють необхідність посилення уваги до управління витратами в сучасних умовах господарювання.
4. Яке місце посідає управління витратами у системі менеджменту підприємств і організацій?
5. Назвіть функції, принципи і завдання управління витратами.
6. Що є предметом управління витратами?
7. Якими методами дослідження керується управління витратами для вивчення свого предмета?
8. Як визначають сумарні витрати підприємства?
9. У чому полягає сутність прямих і непрямих витрат?
10. Дайте визначення поняття «витрат».
11. Як відрізняються види витрат у залежності від видів підприємницької діяльності?
12. Дайте визначення та з'ясуйте поняття «експлуатаційні витрати».
13. У чому полягають мета та принципи класифікації витрат підприємства?
14. За якими ознаками класифікують витрати?
15. Які витрати відносять до прямих, а які – до непрямих? Наведіть приклади.
16. Що таке релевантні та нерелевантні витрати? Наведіть приклади.
17. Що таке контрольовані та неконтрольовані витрати?
18. Що таке поведінка витрат? Які фактори на неї впливають? Наведіть приклади.
19. Наведіть приклади змінних витрат і накресліть їхню поведінку графічно.

20. У чому полягає особливість визначення явних і неявних витрат?
21. Які фактори визначають структуру витрат підприємства?
22. Що характеризує елементну структуру витрат?
23. У чому полягають особливості елементної структури витрат підприємств житлово-комунального господарства?
24. Як залежить структура витрат від масштабу ділової активності?
25. Як змінюється структура витрат під впливом технічних і економічних факторів?

Основні терміни

Граничні витрати – приріст сукупних витрат унаслідок приросту обсягу виробництва на гранично малу величину.

Елементи витрат - витрати, однорідні за змістом (видом).

Змінні витрати - витрати, загальна сума яких змінюється внаслідок зміни обсягу виробництва.

Калькуляційні статті витрат – групи витрат, за якими визначається собівартість продукції.

Коефіцієнт еластичності витрат - відношення відносної зміни витрат до відносної зміни обсягу виробництва.

Непрямі витрати - витрати, які не можна віднести безпосередньо (прямо) на конкретні види продукції у багатопродуктовому виробництві.

Нерегульовані витрати - витрати, на величину яких не може впливати певний центр відповідальності (підрозділ).

Нерелевантні витрати - витрати, які не залежать від альтернативних варіантів управлінських рішень і тому не враховуються в порівняльних обчисленнях.

Неявні витрати - витрати, що характеризують нереалізований дохід від альтернативного використання ресурсів.

Постійні витрати - витрати, які в межах даної виробничої потужності не залежать від обсягу виробництва (коефіцієнт еластичності дорівнює нулю).

Прямі витрати - витрати, які можна безпосередньо (прямо) віднести на конкретні види продукції.

Регульовані витрати - витрати, на величину яких впливає певний центр відповідальності (підрозділ); витрати, які залежать від альтернативних варіантів управлінських рішень і враховуються у порівняльних обчисленнях.

Середні витрати - середня величина витрат на одиницю продукції за певний період виробництва.

Структура витрат - співвідношення витрат за певними класифікаційними ознаками.

Явні витрати - витрати, що формуються згідно з чинною системою (стандартами) бухгалтерського обліку (бухгалтерські витрати).

Тема 2 Система управління витратами

Побудова системи управління витратами. Функції системи управління витрат. Функціональний аспект системи управління витратами: нормування, планування, облік, аналіз витрат, стимулювання їх зниження. Організаційна система управління витратами на підприємствах. Планові та фактичні витрати. Особливості обчислення планових і фактичних витрат, його роль в управлінні підприємством та обґрунтуванні господарських рішень. Управлінський і фінансовий аспекти формування витрат. Зміст і порядок розроблення плану витрат, його нормативна база. Порядок обліку витрат і вдосконалення його згідно з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Витрати як база ціни і фактор прибутковості. Собівартість продукції. Особливості нижньої межі ціни у короткостроковому і довгостроковому періодах. Залежність прибутку від рівня витрат. Вплив змінних і постійних витрат на величину прибутку. Мінімізація витрат основної діяльності підприємства. Внутрішні ціни підприємства та їх роль у формуванні витрат і прибутку підрозділів.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть об'єкти і суб'єкти управління витратами на підприємстві.
2. З якою метою здійснюється аналіз витрат на підприємствах?
3. У чому полягає сутність функціонального аспекту системи управління витратами?
4. Назвіть функціональні складові підсистеми контролю витрат?
5. Назвіть основні фактори, які впливають на загальну суму витрат.
6. У чому полягає сутність управлінського і фінансового аспектів формування витрат підприємства?
7. Які фактори впливають на організаційну побудову управління витратами?
8. У чому полягає сутність організаційного аспекту системи управління витратами?
9. Які особливості стимулювання працівників до економії ресурсів і зниження рівня їх витрачання?
10. Назвіть основні класифікаційні ознаки системи управління витратами.
11. Які є варіанти побудови плану облікових рахунків?
12. Опишіть методи, які використовують для визначення функції витрат.
13. Що таке технологічний аналіз?
14. Що таке аналіз бухгалтерських рахунків?
15. Поясніть переваги та недоліки методу вищої-нижчої точок та методу візуального пристосування.
16. У чому полягають сутність і переваги регресивного аналізу?
17. У чому полягає сутність групування витрат за замовленнями і за процесами при калькулюванні?
18. У чому полягає сутність системи управління витратами «стандарт-кост»?
19. Для чого виконується факторний аналіз загальної суми витрат на виробництво?
20. Дайте визначення терміну «функція витрат»? Для чого її визначають?

Основні терміни

Директ-костінг - метод формування собівартості продукції за змінними (прямими) витратами.

Мотиваційний аспект управління витратами - функція з управління витратами, яка полягає у спонуканні працівників до дотримання встановленого рівня витрат і пошуку шляхів його зниження.

Нижня межа ціни - рівень мінімально допустимої ціни на продукцію підприємства; встановлення ціни на продукцію нижче зазначеного рівня робить подальше виробництво продукції та продаж її недоцільним.

Організаційний аспект управління витратами - функція з управління витратами, яка полягає у визначенні місць формування витрат і центрів відповідальності за їх дотримання, розробленні ієрархічної системи лінійних і функціональних зв'язків відповідних працівників підприємства.

Стандарт-кост - формування фактичних витрат на основі їх стандартизованих величин і відхилень від них.

Управлінський аспект формування витрат - формування витрат з позицій внутрішніх потреб підприємства.

Управління витратами – процес цілеспрямованого формування витрат за їх видами, місцями і носіями за постійного контролю і стимулювання зниження їх рівня.

Фінансовий аспект формування витрат – формування витрат для потреб державних установ, банків, акціонерів, інших зовнішніх щодо підприємства економічних агентів.

Функціональний аспект управління витратами - комплекс робіт з управління витратами, які безпосередньо забезпечують цілеспрямоване формування витрат (планування, регулювання, облік, аналіз).

Тема 3 Формування витрат за місцями і центрами відповідальності

Місця витрат і центри відповідальності. Поняття «місця витрат». Ієрархічна структура місць витрат на підприємстві. Центри відповідальності за витрати (центри витрат) і центри прибутку. Вимоги до організації центрів відповідальності: гомогенність результатів, можливість однозначного обчислення витрат, наявність персональної відповідальності за регульовані витрати. Функціональний і територіальний критерії організації центрів відповідальності. Кошториси підрозділів. Прямі та загальні, регульовані та нерегульовані витрати підрозділів. Методика складання кошторисів підрозділів різного функціонального призначення: основних (дільниць, цехів), допоміжних, обслуговуючих. Ціни на продукцію і послуги внутрішньокоопераційних підрозділів, їх різновиди та умови застосування. Гнучкі кошториси підрозділів. Розподіл витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів за складання кошторисів. Методи розподілу витрат: методи прямого, повторного розподілу, метод системи рівнянь. Особливості та сфера застосування окремих методів розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів.

Питання для самоконтролю

1. Що таке центр відповідальності?
2. Які є види центрів відповідальності за ознакою обсягу повноважень і відповідальності?
3. У чому полягає сутність функціонального критерію системи центрів відповідальності?
4. У чому полягає сутність територіального критерію системи центрів відповідальності?
5. Назвіть вимоги до формування центрів відповідальності.
6. Що таке кошторис витрат підрозділу і які функції він виконує?
7. Який склад витрат кошторису цеху?
8. Опишіть порядок складання плану витрат підрозділу підприємства.
9. Що таке гнучкий кошторис? Яка формула гнучкого кошторису?
10. Які основні методи розподілу витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів між підрозділами основного виробництва?
11. Поясніть сутність методу прямого розподілу витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів між основними підрозділами. Які вади і переваги цього методу?
12. Що таке внутрішня ціна? Функції внутрішніх цін.
13. Які є методи формування внутрішніх цін?
14. У чому полягає особливість використання методів розподілу витрат на підприємствах житлово-комунального господарства?

Основні терміни

Кошторис підрозділу – план витрат підрозділу на виробництво продукції (надання послуг) за плановий період незалежно від ступеня її готовності.

Кошторис підрозділу за угодою (замовленням) – план витрат підрозділу на виконання угоди (замовлення).

Метод прямого розподілу - метод розподілу витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів, за якого їх витрати безпосередньо списують на основні виробничі підрозділи.

Метод системи рівнянь - метод розподілу витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів, за якого розподіл витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів відбувається з урахуванням взаємних послуг, відповідні обчислення передбачають складання та розв'язання системи рівнянь.

Місце витрат - робоче місце або сукупність організаційно поєднаних робочих місць (дільниці, відділення тощо).

Центр відповідальності - сегмент діяльності підприємства, очолюваний певною особою, яка несе персональну відповідальність за встановлені показники його роботи.

Центр витрат - різновид центру відповідальності, в якому контролюються лише витрати (організаційно центр витрат може формувати місце витрат або сукупність організаційно поєднаних робочих місць).

Центр інвестицій – різновид центру відповідальності, в якому контролюються витрати, надходження та інвестиції.

Центр прибутку - різновид центру відповідальності, в якому контролюються доходи і витрати.

Тема 4 Методичні основи обчислення собівартості окремих виробів

Роль і методи калькулювання. Роль калькулювання в управлінні витратами. Калькуляційні одиниці на підприємстві. Проектно-кошторисні, планові, нормативні, фактичні калькуляції, їх призначення і зв'язок. Калькулювання на основі неповних і повних витрат. Залежність методів калькулювання від особливостей виробництва продукції. Диференціація витрат на прямі та непрямі калькуляційні статті щодо кожної калькуляційної одиниці. Статті прямих витрат і методика обчислення їх. Бази розподілу непрямих витрат й умови застосування їх. Розподіл загальновиробничих витрат. Методи розподілу адміністративних витрат і витрат на збут у разі калькулювання за повними витратами. Калькулювання у комплексних виробництвах. Загальний технологічний процес і загальні витрати до моменту відокремлення продуктів. Прямі витрати на стадіях переробки окремих продуктів. Порядок розроблення калькуляцій. Методи такого розподілу і його суб'єктивний характер. Розподіл загальних витрат на основі єдиного натурального показника обсягу виробництва. Недоліки та обмеженість застосування цього методу. Метод розподілу витрат за допомогою індивідуальних коефіцієнтів розподілу загальних витрат. Прогнозування собівартості продукції на етапах її розроблення та освоєння виробництва. Параметричні методи визначення собівартості виробів та умови застосування їх. Методи: питомих показників, баловий, кореляційний, агрегатний. Застосування експертних оцінок і методу структурної аналогії собівартості.

Питання для самоконтролю

1. Для чого складаються калькуляції на продукцію і яка їх роль в управлінні витратами?
2. Поясніть, що є об'єктами калькулювання на підприємстві.
3. У чому полягає сутність калькулювання продукції?
4. Що таке калькуляційна одиниця і як вона визначається?
5. Які види калькуляцій розробляються на промисловому підприємстві та яке їх призначення?
6. У чому полягають переваги і недоліки калькулювання за повними витратами?
7. У чому полягають сутність, переваги і недоліки калькулювання за неповними витратами?
8. У чому полягає сутність собівартості продукції?
9. Як обчислюється собівартість одиниці продукції в однопродуктовому виробництві?
10. У чому специфіка і проблема калькулювання у багатопродуктовому

виробництві?

11. Поясніть методикау обчислення прямих витрат за калькулювання.
12. Які можливі бази розподілу загальновиробничих витрат за калькулювання?
13. З'ясуйте сутність і позитивні сторони методики розподілу витрат на утримання та експлуатацію машин й устаткування на основі собівартості машино-години роботи.
14. Як розподіляються адміністративні витрати і витрати на збут у разі калькулювання за повними витратами?
15. Визначте можливі методи визначення собівартості окремих продуктів у сукупному (комплексному) виробництві.
16. Як визначається орієнтовна собівартість нових виробів на етапі їх розроблення (проектування)?

Основні терміни

Калькулювання - визначення собівартості одиниці продукції.

Калькулювання за замовленням - визначення собівартості конкретного виробу (замовлення) за індивідуальними витратами (суднобудування, космічне машинобудування, будівництво, науково-дослідні роботи та ін.).

Калькулювання за неповними витратами - визначення собівартості продукції, здійснюване за частиною операційних витрат (виробничих, прямих, змінних).

Калькулювання за повними витратами – визначення собівартості продукції, здійснюване за всіма операційними витратами.

Калькуляційна одиниця - одиниця виміру об'єкта калькулювання, стосовно якої обчислюються витрати.

Крива освоєння - графічне зображення динаміки собівартості нової складної продукції в процесі освоєння її виробництва.

Об'єкт калькулювання - продукція (послуга), собівартість якої визначається.

Попроцесний метод обліку та калькулювання - метод обліку та калькулювання за певними процесами (стадіями), які є відносно відокремленими частинами загального технологічного процесу (текстильне, хімічне, металургійне виробництво тощо).

Сукупне виробництво - виробництво, в якому з тої самої сировини та в результаті одного технологічного процесу одержують декілька продуктів (хімічна, харчова промисловість, виробництво кольорових металів тощо).

ЗМ 2 Управління і контроль витрат на підприємстві

Тема 5 Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів

Облік і звітність як елементи контролю витрат. Організаційна побудова системи обліку витрат і руху матеріальних цінностей. Періодичність і форми звітності. Методи контролю витрат. Порівняння фактичних витрат з плановими. Умови порівнянності фактичних і планових витрат за певний період.

Необхідність перерахування планових витрат на фактичний обсяг продукції. Особливості контролю рівня витрат за нормативної системи обліку (стандарт-кост). Облік та аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних за центрами відповідальності. Стимулювання економії ресурсів. Необхідність стимулювання персоналу підприємства щодо економного використання ресурсів і оптимальних витрат. Розподіл премії між учасниками заходу з економії витрат.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні завдання контролю витрат.
2. Які види обліку поєднує в собі система обліку витрат підприємства?
3. Визначте сутність і сферу застосування оперативного обліку.
4. Назвіть специфічні риси бухгалтерського обліку.
5. Які можливості надає аналітичний бухгалтерський облік за управління витратами?
6. У чому полягають особливості статистичного обліку?
7. Які види контролю розрізняють за частотою контрольних операцій; за часом здійснення контрольних операцій?
8. У чому полягає сутність механізму управління за відхиленнями?
9. Які переваги застосування статистичних методів за вивчення відхилень?
10. Яка особливість обчислення планових витрат на фактичний обсяг за даними кошторисів?
11. Які форми і джерела матеріального стимулювання зниження рівня витрат?

Основні терміни

Бухгалтерський облік - вид обліку, за якого відбувається суцільне, безперервне та взаємозв'язане відображення господарської діяльності підприємства.

Гнучкий кошторис - кошторис, який фіксує планові витрати для фактичного обсягу виробництва.

Індекс виконання плану - співвідношення фактичного і планового обсягів випуску.

Коефіцієнт трудової участі - показник кількісної оцінки внеску кожного члена колективу в загальні результати роботи.

Оперативний облік – вид обліку, який формує інформацію для поточних потреб в управлінні окремими господарськими операціями чи їх комплексними групами.

Статистичний облік - вид обліку, який формує інформацію про масові якісно однорідні явища.

Управління за відхиленнями - один з основних способів організації управління з оберненим зв'язком, за якого обернений зв'язок спрямований від виходу об'єкта управління до органу управління.

Тема 6 Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-маркетингових рішень

Сутність і передумови аналізу системи «витрати – випуск - прибуток» (CVP). Зв'язок витрат, обсягу виробництва (операційної діяльності) та прибутку. Економічне значення моделювання та аналізу цього співвідношення. Спрощена модель лінійних співвідношень за CVP-аналізу та графічна інтерпретація її. Показники, що обчислюються та аналізуються за CVP-аналізу. Розподіл витрат на змінні та постійні. Роль маржинального прибутку в аналізі та прийнятті рішень. Аналіз рівноваги та безпеки операційної діяльності. Вплив постійних витрат на прибутковість діяльності підприємства. Рівноважний обсяг операційної діяльності (виробництва). Визначення беззбиткового обсягу операційної діяльності у натуральному і грошовому вимірі. Беззбитковість і безпека діяльності підприємства та його підрозділів. Обчислення рівня економічної безпеки підприємства. Значення управління прибутком і факторами його формування. Визначення рівня операційної активності, що забезпечує цільовий прибуток. Залежність прибутку від операційної активності. Операційний леверидж, визначення його та застосування в оперативному аналізі.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність CVP-аналізу?
2. Які передумови передбачає CVP-аналіз?
3. Назвіть показники, що обчислюються та аналізуються в процесі CVP-аналізу.
4. Дайте графічну інтерпретацію лінійної динаміки витрат і виручки та визначте точку беззбитковості за графічним методом.
5. Як аналітично визначити беззбитковий обсяг продукції операційної діяльності?
6. Поясніть сутність безпеки операційної діяльності і методику обчислення її рівня.
7. У чому полягає сутність маржинального прибутку і як він обчислюється?
8. Визначте економічну сутність і роль коефіцієнта маржинального прибутку.
9. У чому полягає сутність операційного левериджу? Як він обчислюється?
10. Поясніть економічну сутність фінансового та операційно-фінансового левериджу.

Основні терміни

Коефіцієнт безпеки операційної діяльності - коефіцієнт, що показує відносне допустиме зниження обсягу операційної діяльності (обсягу виробництва) з огляду на її прибутковість. Нижньою межею такого зниження є точка беззбитковості.

Коефіцієнт маржинального прибутку - відношення маржинального прибутку до доходу (виручки) від продажу продукції.

Маржинальний прибуток - різниця між доходом (виручкою) від продажу продукції і змінними витратами.

Операційний леверидж - показник, що характеризує відносну зміну прибутку внаслідок відносної зміни обсягу продажу продукції.

Точка беззбитковості - обсяг виробництва, за якого сукупні операційні витрати дорівнюють доходу (виручці) від продажу продукції.

Цільовий прибуток - прибуток, який для підприємства є прийнятним (бажаним) у певному періоді, виходячи з його стратегічних завдань.

Тема 7 Оптимізація операційної системи підприємства за критерієм витрат

Оптимізація запасів і матеріальних потоків. Роль матеріальних витрат у формуванні вартості продукції і прибутку. Витрати на поставку і зберігання матеріалів на складі, їх залежність від величини та інтервалів поставки. Втрати через відволікання коштів у виробничі запаси. Мінімізація витрат на поставку і зберігання матеріалів через визначення оптимальних партій поставки і величини запасів. Методи оцінювання матеріалів у запасах за відпускання їх у виробництво, на продаж та іншого вибуття. Сутність та умови ефективного застосування методів оцінювання: за собівартістю перших надходжень (FIFO), за собівартістю останніх надходжень (LIFO), за середньозваженою і нормативною собівартістю, ідентифікованою собівартістю і ціною продажу. Адаптація операційної системи до зміни її завантаження. Експлуатаційні витрати як критерій адаптації операційної системи до зміни завантаження. Параметри, форми і механізм адаптації основного устаткування. Обґрунтування форми забезпечення операційної системи устаткуванням. Необхідність придбання устаткування у разі заміни його та розширення обсягу операційної діяльності. Альтернативи придбання устаткування - купівля (за рахунок власних коштів, кредиту), лізинг. Сумарні дисконтовані витрати як критерій вибору форми придбання устаткування. Обчислення дисконтованих витрат за порівнянними альтернативними варіантами. Особливості обчислення лізингових платежів.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність системи управління запасами?
2. Як визначається оптимальна величина запасу?
3. Які витрати виникають у процесі заготівлі та зберігання запасів?
4. У чому полягає сутність системи управління запасами «точно за часом»?
5. Які є методи оцінювання запасів?
6. За яких умов доцільно застосовувати метод «перший - перший» (FIFO)? У чому його специфіка?
7. Поясніть сутність методу «останній - перший» (LIFO).
8. В якій послідовності здійснюється адаптація устаткування?
9. Поясніть процедуру адаптації устаткування за допомогою функцій

граничних витрат.

10. Які є форми придбання устаткування, в чому їх особливості, переваги і вади?

11. Що входить до складу лізингових платежів (орендної плати)?

12. Наведіть формулу обчислення загальних витрат на лізинг і викуп устаткування в поточній вартості.

Основні терміни

Лізинг - надання власником (лізингодавцем) певному суб'єкту (лізингоодержувачу) на обумовлений договором термін майна за встановлену періодичну плату - лізингові платежі. Лізинг є специфічною формою оренди.

Лізингові платежі - поточні (щорічні) платежі лізингоотримувача лізингодавцю згідно з договором лізингу, основними складовими яких є відшкодування зносу майна (амортизація) і лізинговий дохід (дохід на позичковий капітал).

Оптимальна партія поставки матеріалів - партія поставки, яка забезпечує мінімальні витрати на поставку матеріалів та зберігання їх на складі у вигляді запасів.

Оцінювання вибуття запасів за методом «останній - перший» (LIFO) - оцінювання вибуття запасів, здійснюване за собівартістю матеріалів, які надійшли на склад останніми.

Оцінювання вибуття запасів за методом «перший - перший» (FIFO) - оцінювання вибуття запасів, здійснюване за собівартістю матеріалів, які надійшли на склад першими.

Параметри адаптації - кількість устаткування, час та інтенсивність (продуктивність) його роботи. Відповідно є три методи адаптації: за кількістю, за часом та за інтенсивністю роботи устаткування.

Поточна вартість майбутніх платежів (витрат) - величина майбутніх платежів (витрат), оцінена у поточній (теперішній) вартості за методом дисконтування.

2 ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМ 1 Загальна характеристика витрат та система управління витратами на підприємстві

До ЗМ 1 належать такі теми:

1. Загальна характеристика витрат;
2. Система управління витратами;
3. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності;
4. Методичні основи обчислення собівартості окремих виробів.

Питання для обговорення

1. Суть та актуальність управління витратами.
2. Місце управління витратами у системі управління підприємств.
3. Функції управління витратами.
4. Принципи і завдання управління витратами.
5. Витрати як процес формування і використання ресурсів.
6. Класифікація витрат підприємств та її основні принципи.
7. Планування витрат за статтями на підприємствах житлово-комунального господарства.
8. Планування витрат за статтями на підприємствах галузі будівництва.
9. Моделі поведінки витрат.
10. Основні методи побудови функції витрат.
11. Методи визначення точки беззбитковості.
12. Маржинальний прибуток (дохід). Запас фінансової міцності.
13. Практичне застосування класифікації витрат в управлінні їх динамікою і прийнятті господарських рішень.
14. Напрями визначення структури витрат та їх практичне значення.
15. Вплив співвідношення прямих і непрямих витрат на точність калькулювання.
16. Управління витратами як процес цілеспрямованого формування витрат за їх видами, місцями і носіями за постійного контролю їх рівня та стимулювання зниження.
17. Об'єктивна умова виробництва - відшкодування витрат виробника шляхом продажу продукції на ринку.
18. Мета диференціації витрат за місцями їх формування і центрами відповідальності: контроль витрат, персоніфікація відповідальності за їх рівень, підвищення точності обчислення витрат за їх носіями.
19. Сутність собівартості та її види.
20. Сутність калькулювання собівартості послуг (робіт, продукції).
21. Місце і значення калькулювання в системі управління підприємством.
22. Види калькуляцій і їх використання в управлінні витратами.
23. Етапи розвитку системи калькулювання в Україні.
24. Проблема розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів між підрозділами основного виробництва.
25. Проблеми розподілу непрямих (загальних) витрат між різними виробами.
26. Проблема розподілу загальних витрат між спільно виготовлюваними продуктами.
27. Порівняльна характеристика систем «директ-костинг» та «стандарт-кост».
28. Особливості управління загальновиробничими витратами.
29. Особливості управління адміністративними витратами.
30. Формування системи своєчасного виробництва і управління вартістю.

Практичні завдання за ЗМ 1

Завдання 1.1

Побудувати графік розподілу постійних витрат. Вихідні дані надано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 - Вихідні дані

Обсяг виробництва, один	Загальні постійні витрати, грн.
0	1300
1	1300
2	1300
3	1300
4	1300
5	1300

Завдання 1.2

Побудувати графік розподілу змінних витрат. Вихідні дані надано в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 - Вихідні дані

Обсяг виробництва, один	Загальні змінні витрати, грн.
0	0
1	10
2	20
3	30
4	45
5	50

Завдання 1.3

Побудувати графік постійних, змінних та загальних витрат. Вихідні дані надано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 - Вихідні дані

Обсяг виробництва, один	Загальні витрати, грн.	Змінні витрати, грн.
12	25	15
15	30	20
17	34	22
20	40	28
23	45	34
30	50	42
35	42	28

Завдання 1.4

Розрахувати відсоток зниження витрат на послуги підприємства, якщо відомо, що послуг надано за звітний період:

- послуги мобільного зв'язку в обсязі 500 од. у розмірі 0,85 грн за одиницю;
- Інтернет-послуги в обсязі 720 одиниць у розмірі 1,6 грн за одиницю;
- планом на наступний рік передбачено збільшення послуги мобільного зв'язку на 20% за ціною 1,10 грн за одиницю, та Інтернет-послуги - на 40 % за ціною 2,00 грн за одиницю.

Завдання 1.5

За звітний період обсяг виробництва цеху збільшився на 25 %, а сукупні витрати зросли з 400 000 грн до 480 000 грн.

1. Розподілити загальні витрати звітного періоду на змінні та постійні на основі їх динаміки.

2. Обчислити планові витрати, якщо обсяг виробництва в плановому періоді зросте на 12 %.

Завдання 1.6

За звітний період обсяг виробництва збільшився на 25 %, а сукупні виробничі витрати зросли на 15 %.

1. Визначити частку постійних витрат у їх загальній сумі за звітний період.

2. Обчислити, на скільки зростуть сукупні витрати у плановому періоді, якщо обсяг виробництва зросте на 16%.

3. Визначити частку постійних витрат у плановому періоді.

Завдання 1.7

Змінні витрати на один виріб становлять 900 грн, постійні витрати за рік – 400 000 грн. Річний обсяг виготовлення і продажу виробу – 1 200 шт.

Визначити ціну виробу, за якої підприємство одержить 280 000 грн річного прибутку.

Обчислити, на скільки треба збільшити обсяг виробництва, щоб одержати такий прибуток, знизивши визначену ціну на 12 %.

Завдання 1.8

Підприємство зв'язку надало послуг в обсязі 260 000 грн.

Розрахувати суму змінних витрат та побудувати графік розподілу витрат, якщо:

1. Загальні витрати на одиницю послуги зв'язку склали 180 грн.

2. Постійні витрати на одиницю послуги зв'язку склали 90 грн.

Завдання 1.9

Сукупні річні витрати підприємства на виготовлення та реалізацію продукції в минулому році становили 2 000 000 грн,

у поточному – 2 150 000 грн. Обсяг виробництва за цей період зріс на 20 %. Норми і ціни не змінювалися. Визначте постійні витрати у собівартості продукції становлять (тис. грн).

Завдання 1.10

Провести аналіз витрат по елементах за вихідними даними таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 - Вихідні дані

Елементи витрат	За минулий рік, тис. грн.	За планом за звітний рік, тис. грн.	Фактично за звітний рік, тис. грн.
Матеріальні витрати	58520,00	66200,00	60750,00
Витрати на оплату праці	48680,00	59700,00	55400,00
Відрахування на соціальні потреби	22600,00	22560,00	20330,00
Амортизація основних фондів	19720,00	18270,00	17375,00
Інші витрати	44950,00	44950,00	46380,00

Завдання 1.11

Побудувати функцію витрат шляхом методу вищої - нижчої точок, регресивного аналізу, спрощеного статистичного аналізу та візуального пристосування за даними таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 - Вихідні дані

Місяць	Обсяг послуг, грн	Витрати, грн.
Січень	208	1408
Лютий	164	1240
Березень	220	1440
Квітень	186	1300
Травень	196	1310
Червень	168	1260

Завдання 1.12

Підприємству, яке займається перевезенням вантажів, необхідно завантажити в автомашину вантажопідйомністю 5 т чотири види предметів масою 2, 5, 7, 10 кг і вартістю відповідно 15, 18, 14, 26 грн за одиницю так, щоб їх сумарна вартість була максимальною. При цьому треба завантажити: не менше 100 одиниць предметів першого виду, 60 одиниць другого виду, 40 одиниць третього виду, 25 одиниць четвертого виду.

Завдання 1.13

Побудувати функцію витрат за методом вищої - нижчої точки, регресивного аналізу, спрощеного статистичного аналізу та візуального пристосування. Вихідні дані наведено у таблиці 1.6.

Таблиця 1.6 - Вихідні дані

Тиждень	Обсяг продукції, грн	Витрати, грн
1	104	17850
2	134	18160
3	92	15000
4	108	13750
5	90	11500
6	140	21800
7	110	17700
8	68	10500
9	120	19740
10	140	15400
11	102	11450
12	72	10900
13	80	11050
14	100	11200

Завдання 1.14

На малому підприємстві виробляють три види продукції: А, Б, В, дані про які наведено в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7 - Вихідні дані

Вид виробу	Обсяг продажу за місяць, од.	Виробничі витрати на реалізовану продукцію, грн			Ціна, грн
		Розподілені загальновиробничі витрати		Прямі виробничі витрати (на одиницю продукції)	
		постійні (на весь обсяг)	змінні (на одиницю продукції)		
А	10000	5800	0,8	4	12
Б	4000	2800	1,4	8	15
В	7000	4500	0,9	6	9

Адміністративні витрати і витрати на збут за місяць відповідно становлять 4 200 і 5 400 грн.

1. Обчислити прибуток від операційної діяльності підприємства за місяць (загальний і за видами продукції).

2. Обчислити маржинальний прибуток підприємства за місяць за видами продукції.

3. Зробити висновок щодо доцільності подальшого виробництва продукції кожного виду.

Завдання 1.15

Підприємство має три групи технологічного устаткування, які забезпечують виробництво продукції за різними технологіями. Кожна група устаткування включає два агрегати. За укладеними угодами необхідно виробити продукцію двох видів: А - 750 од. і Б - 420 од. Фонд корисного часу для всіх агрегатів однаковий і становить 180 машино-годин. Норми машино-годин на вироблення одиниці продукції, вартість однієї машино-години за агрегатами наведено в таблиці 1.8.

Таблиця 1.8 - Вихідні дані

Показник	Норми машино-годин за одиницями ij устаткування (i — вид устаткування, $i = 1, 2, 3$; j — номер агрегату за устаткуванням певного виду, $j = 1, 2$)					
	Агрегат 1 1	Агрегат 1 2	Агрегат 2 1	Агрегат 2 2	Агрегат 3 1	Агрегат 3 2
Виріб А	0,30	0,25	0,40	0,30	0,40	0,30
Виріб Б	0,54	0,30	0,50	0,450	0,75	0,50
Вартість однієї машино-години, грн	7	5	6	4,5	6	4

За наведеними даними сформулювати економіко-математичну модель задачі розподілу замовленої продукції між групами устаткування з мінімальними витратами.

Завдання 1.16

Побудувати аналіз витрат за елементами, та зробити висновок. Вихідні дані наведено в таблиці 1.9.

Таблиця 1.9 - Вихідні данні

№	Елементи витрат, грн.	Базовий період	Звітний період
1	Витрати на оплату праці	2 800 000	3 800 000
2	Відрахування в соціальний фонд	450 000	480 000
3	Амортизація	530 000	720 000
4	Матеріальні витрати	135 000	260 000
5	Витрати на запчастини	850 000	920 000
6	Витрати на транспортні послуги	950 000	1 200 000
7	Оплата за послуги банку	450 000	630 000

Завдання 1.17

Підприємство надало послуг в обсязі 100 000 од. Розрахувати постійну суму витрат, якщо:

1. Загальні витрати на одиницю послуги склали 138 грн.
2. Змінні витрати на одиницю послуги зв'язку склали 748 грн.

Завдання 1.18

Побудувати функцію витрат за методом вищої - нижчої точки, регресивного аналізу, спрощеного статистичного аналізу та візуального пристосування. Вихідні дані наведені у таблиці 1.10.

Таблиця 1.10 - Вихідні дані

Місяць	Обсяг послуг, од.	Витрати, грн.
Січень	8100	152 200
Лютий	7100	150 200
Березень	9 100	160 200
Квітень	11 100	180 200
Травень	10 100	172 200
Червень	12 100	190 200
Липень	14 100	220 200
Серпень	13 100	194 200
Вересень	8 100	156 200
Жовтень	11 100	198 200
Листопад	8 100	152 200
Грудень	7 600	126 200

Завдання 1.19

Розрахувати витрати на поточний, капітальний ремонт та інші напрями поліпшення основних фондів на плановий період за даними таблиці 1.11.

Таблиця 1.11 - Вихідні дані

Показники	Роки			
	1-й	2-й	поточний	плановий
Фонди основні, тис. грн.	11442	12500	13100	1500
Витрати на поточний, капітальний ремонт, модернізацію та ін., тис. грн.	500	466	595	

Завдання 1.20

На машинобудівному підприємстві за рішенням його керівництва розробляється механізм внутрішнього ціноутворення. Ухвалено внутрішню планово-розрахункову ціну на продукцію виробничих підрозділів з предметно-замкнутих циклом формувати за схемою:

Ціна дорівнює собівартості продукції підрозділу плюс прибуток.

Величина прибутку в ціні визначається шляхом розподілу прибутку за кінцевим виробом пропорційно вартості обробки (собівартість виготовлення продукції підрозділом без прямих матеріальних витрат). Витрати на продукцію (прилад П) для механоскладального цеху підприємства наведено в таблиці 1.12.

Таблиця 1.12 - Вихідні дані

Стаття витрат	Витрати на прилад П, грн
Основні матеріали та куповані напівфабрикати	65,00
Напівфабрикати інших цехів	32,00
Енергія технологічна	13,10
Зарплата виробничих робітників	24,20
Відрахування на соціальні потреби	13,00
Витрати на утримання та експлуатацію машин і устаткування	28,70
Загальновиробничі витрати	15,00

Ціна готової машини, котра містить прилад П, становить 1 200 грн., повна собівартість - 800 грн, вартість обробки - 450 грн.

Визначити величину планово-розрахункової ціни на продукцію цеху на основі її моделі, вибраної на підприємстві.

Завдання 1.21

Дати характеристику центрів відповідальності підприємства за наведеною формою (табл. 1.13).

Таблиця 1.13 - Центри відповідальності

Назва центру	Тип центру	Сфера відповідальності	Звітні показники
Комерційний директор			
Фінансовий директор			
Виробничий директор			
Цех основного виробництва			
Цех допоміжного виробництва			
Виробнича дільниця			
Бригада			
Робоче місце			

Завдання 1.22

Передбачається виробництво виробу А (один вид продукції А (однопродуктове виробництво), збільшити в наступному місяці з 1000 до 1600 одиниць. У зв'язку з цим витрати на збут зростуть на 2 000 грн. Загальновиробничі витрати в звітному місяці становлять 15 000 грн, у тому числі змінні - 8 000 грн, постійні – 7 000 грн. Тобто на один виріб припадає 15 грн загальновиробничих витрат і 45 грн прямих змінних витрат.

Обчислити, як вплине на виробничу собівартість виробів збільшення їх виробництва. Визначити плановий операційний прибуток в наступному місяці та його зміну порівняно з попереднім періодом, якщо буде продано всі вироби, тобто 1 600 одиниць.

Завдання 1.23

Підприємство виготовляє один вид продукції А (однопродуктове виробництво). За місяць виготовлено 1 200 виробів, з них продано 1 000 одиниць, решта виробів, тобто 200 одиниць, залишились на складі готової продукції. Запасів готової продукції на складі на початок місяця не було. Ціна продажу одного виробу - 150 грн, виробнича собівартість - 80 грн. Адміністративні витрати й витрати на збут за місяць становлять відповідно 10 000 грн і 12 000 грн.

Обчислити валовий та операційний прибуток підприємства за місяць у разі калькулювання за виробничими витратами.

Визначити операційний прибуток у тому разі, коли на собівартість товарної продукції відносяться всі витрати, окрім витрат на збут.

Якщо операційний прибуток у цих випадках різний, з'ясувати причини відхилення.

Завдання 1.24

Провести калькуляцію витрат на одиницю послуг А і Б за даними таблиці 1.14. Визначити витрати на одиницю послуги Б якщо обсяг послуг дорівнює 120 од.

Таблиця 1.14 – Вихідні дані для розрахунку

Статті витрат	Валові витрати, грн.
– матеріали	500
– машини й обладнання	170
– заробітна плата	210
– разом прямих витрат	8 100
– виробничі накладні витрати	1 000
– загальні виробничі витрати	810
– адміністративні витрати	70
– витрати на збут	40

Завдання 1.25

Постійні витрати підприємства складають 2 860 000 грн. Змінні витрати у базовому періоді складають 2 520 000 грн., а в звітному періоді планується їх збільшення у зв'язку зі збільшенням обсягу послуг на 15 %. Обсяг послуг, що надаються, у базовому періоді складає 5 400 од. Визначити собівартість одиниці послуг і відсоток її зміни у звітному періоді.

ЗМ 2 Управління і контроль витрат на підприємстві

До ЗМ 2 належать такі теми:

1. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів;
2. Аналіз системи «витрати – випуск - прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-маркетингових рішень;
3. Оптимізація операційної системи підприємства за критерієм витрат.

Питання для обговорення

1. Роль контролю витрат у підтриманні режиму економії.
2. Диференціація і повнота обліку регульованих витрат за місцями їх формування.
3. Оснащеність місць витрат засобами обліку безперервних ресурсів (електроенергії, води, пари, газу, стиснутого повітря тощо).
4. Форми стимулювання залежно від величини економії, яку можна спрямувати на преміювання за зниження витрат.
5. Сучасні моделі обліку витрат на виробництво.
6. Передумови і сфера застосування *CVP*-аналізу.
7. Показники *CVP*-аналізу та їх роль в оцінюванні роботи підприємства (проекту).
8. Вплив структури витрат на прибутковість підприємства за умов динамічної операційної діяльності.
9. Внутрішньоуправлінський контроль: функції, складові елементи.
10. Оцінювання ефективності облікових і контрольних систем.
11. Фактори впливу на систему внутрішнього контролю.
12. Теоретичні основи використання аналізу систем «витрати – обсяг – прибуток».
13. Методи визначення точки беззбитковості.
14. Сутність маржинального прибутку і формування запасу фінансової міцності.
15. Етапи побудови управлінського обліку на підприємстві.
16. Порівняльна характеристика математико-статистичних методів, що застосовуються для контролю собівартості.
17. Основні показники ефективності управління витратами.
18. Особливості оптимізації операційної діяльності за критеріями витрат.
19. Вплив структури витрат на операційну діяльність.
20. Оптимізація операційної діяльності на основі аналізу беззбитковості.
21. Напрями підвищення ефективності управління витратами.
22. Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат.
23. Методика оптимізації запасів та інтервалів поставки матеріалів.
24. Оцінка руху виробничих запасів та її вплив на операційні витрати.
25. Сутність адаптації операційної системи та її форми.

26. Необхідність відповідності структури і режиму роботи операційної системи певному обсягу діяльності.
27. Поняття та методика проведення ABC-аналізу матеріальних потоків. Аналіз обсягу замовлень.
28. Економічний аналіз як база прийняття управлінських рішень.
29. Завдання управлінського обліку. Характеристика основних методів управлінського обліку.

Практичні завдання за ЗМ 2

Завдання 2.1

За даними таблиці 2.1 проаналізувати відхилення у виконанні плану з використанням гнучкого кошторису на підприємстві зв'язку.

Таблиця 2.1 - Показники діяльності підприємства зв'язку за квартал

Показник	Фактично	За планом
Обсяг наданих послуг, од.	32 800	32000
Чистий дохід (виручка) від реалізації, грн.	1 365 000	1 355 000
Виробнича собівартість наданих послуг, грн., у т. ч.:		
– змінні витрати	801 100	770 300
– постійні витрати	141 300	134 870
Валовий прибуток, грн.	422 500	396 800
Адміністративні витрати, грн.	74 750	72 200
Витрати на збут, у т.ч.:		
– змінні витрати	44 800	40 300
– постійні витрати	89 600	89 600

Завдання 2.2

Підприємство виготовляє змійовики опалення для службових приміщень. Норми прямих змінних витрат на один змійовик такі:

- матеріали (труби) – 3 пог. м за ціною 6,5 грн за 1 пог. м;
- трудомісткість – 1,2 людино-години.

Середня тарифна ставка згідно з установленими розрядами роботи – 8 грн. за годину.

За місяць виготовлено 2 500 шт. змійовиків, для чого було закуплено і використано 7 725 пог. м труб, за які сплачено 38 900 грн. Фактично на виготовлення змійовиків витрачено 2 940 людино-годин, сплачено пряму зарплату на суму 23 200 грн.

1. Визначити відповідність прямих витрат на матеріали установленим нормам і цінам.

2. Визначити відповідність прямих витрат на заробітну плату установленій трудомісткості за середньою тарифною ставкою.

3. Обчислити загальне відхилення фактичних прямих витрат від планових (нормативних).

Завдання 2.3

Керівництво підприємства має намір за рахунок зростання обсягів товару А збільшити виторг від реалізації на 10 % (з 60 000 до 66 000 грн), не виходячи при цьому за межі релевантного періоду. Загальні змінні витрати складають для початкового варіанта 36 000 грн. Постійні витрати дорівнюють 6 000 грн. Потрібно розрахувати суму прибутку відповідно до нового розміру виручки від реалізації товару» традиційним методом або за допомогою операційного важеля.

Завдання 2.4

Фактичний обсяг виготовлення аксесуарів 25 000 од., а обсяг беззбиткового виробництва аксесуарів – 20 000 шт. Визначити скільки складатиме коефіцієнт безпеки виробництва аксесуарів для мобільних телефонів.

Завдання 2.5

Магазин канцтоварів планує продавати ручки на ринку. Купує ці ручки підприємство за ціною 0,92 грн за одиницю, а планує продавати за ціною 1,80 грн. за кожну. Одночасно за місяць підприємство платить за реалізацію ручки податку – 100 грн. Скільки необхідно ручок продати, щоб досягти критичної точки?

Завдання 2.6

Визначити запас фінансової міцності та його коефіцієнт, якщо підприємство зв'язку надає послуги зв'язку в обсязі 70 000 грн, а точка беззбитковості складає – 42 000 грн.

Завдання 2.7

Підприємство виготовляє і реалізує вироби (таблиця 2.2). Визначити точку беззбитковості, якщо підприємство зв'язку виготовляє і реалізує вироби в обсязі 1 000 од.

Таблиця 2.2 - Вихідні дані для розрахунку

Показники	Сума, грн.
Дані на один виріб:	
– ціна	70
– змінні затрати	50
– маржинальний дохід	20
Постійні затрати за місяць	120

Завдання 2.8

Провести CVP-аналіз на основі даних таблиці 2.3. Побудувати графіки для базового та звітного періодів, зробити висновки.

Таблиця 2.3 - Вихідні дані

Місяці	Обсяг послуг, од.	Витрати, грн
Січень	8 000	76 000
Лютий	7 000	75 000
Березень	9 000	80 000
Квітень	11 000	90 000
Травень	10 000	86 000
Червень	12 000	95 000
Липень	14 000	110 000
Серпень	13 000	97 000
Вересень	8 000	78 000
Жовтень	11 000	99 000
Листопад	8 000	76 000
Грудень	7 500	63 000

Завдання 2.9

Визначити операційний леверидж за двома структурними підрозділами підприємства зв'язку, якщо:

1) по першому структурному підрозділу - прибуток від реалізації послуг складає 340 000 грн, змінні витрати – 60 000 грн, а загальні витрати – 110 000 грн.

2) по другому структурному підрозділу: прибуток від реалізації послуг складає 270 000 грн., змінні витрати – 70% від загальної суми витрат, яка становить 90 000 грн.

Завдання 2.10

Підприємство спеціалізується на дитячих конструкторів. Виробнича потужність його - 500 000 конструкторів на рік - використовується на 90 %. Для виробництва конструкторів потрібні пластикові футляри. Ціна одного футляра - 14 грн. Витрати на оформлення і поставку однієї партії футлярів (оформлення документації, транспортні витрати, поїздки агентів з постачання тощо) — 650 грн. Витрати підприємства на зберігання запасу футлярів (на капітал у запасах, утримання складу тощо) становлять 15% від їх вартості.

Визначити оптимальну партію поставки лінз на підприємство.

Установити періодичність постачання лінз протягом року.

Завдання 2.11

Провести СVP-аналіз на основі даних таблиці 2.4. Побудувати графіки для базового та звітного періодів, зробити висновки.

Таблиця 2.4 - Вихідні дані

Місяці	Обсяг послуг, од.	Витрати, грн.
Січень	8 500	76 300
Лютий	7 400	75 300
Березень	9 400	80 300
Квітень	11 200	90 300
Травень	10 200	86 300
Червень	12 500	95 300
Липень	14 200	110 300
Серпень	13 200	97 300
Вересень	8 200	78 300
Жовтень	11 300	99 300
Листопад	8 300	76 300
Грудень	7 800	63 300

Завдання 2.12

Підприємство виготовляє і продає в середньому за рік 50 000 парасольок за ціною 170 грн. Змінні витрати на один виріб – 110 грн, річні постійні витрати – 500 000 грн. Скільки треба виготовляти (продавати) виробів з аксесуарів для мобільних телефонів, щоб за даних умов одержати 720 000 грн. прибутку за рік?

Завдання 2.13

Підприємство виготовляє змійовики опалення для ванних кімнат. Норми прямих змінних витрат на один змійовик такі:

- матеріали (труби) - 3 пог. м за ціною 6,5 грн за 1 пог. м;
- трудомісткість - 1,4 людино-години, середня тарифна ставка згідно з установленними розрядами роботи - 8 грн за годину.

За місяць виготовлено 2500 шт. змійовиків, для чого було закуплено і використано 7 725 пог. м труб, за які сплачено 36 990 грн. Фактично на виготовлення змійовиків витрачено 2 940 людино-годин, сплачено пряму зарплату на суму 23 520 грн.

1. Визначити відповідність прямих витрат на матеріали встановленим нормам і цінам.

2. Визначити відповідність прямих витрат на заробітну плату встановленій трудомісткості за середньої тарифної ставки.

3. Обчислити загальне відхилення фактичних прямих витрат від планових (нормативних).

Завдання 2.14

Передбачається протягом III кварталу планового року відпустити у виробництво 600 т матеріалів. Прогнозні дані про рух матеріалів на складі підприємства та їх ціни наведено у таблиці 2.5.

Визначити собівартість матеріалів, відпущених у виробництво протягом кварталу, із застосуванням одного з наведених методів оцінювання вибуття запасів:

- а) середньозваженої вартості;
- б) «перший - перший» (*FIFO*);
- в) «останній - перший» (*LIFO*).

Розрахувати вартість залишків матеріалів на складі за кожним з названих методів.

Таблиця 2.5 – Рух матеріалів на складі та їх ціни

Рух матеріалів	Кількість матеріалів, т	Ціна, грн
Залишок на початок періоду	80	40
Придбано: 17.09.	150	31
13.09.	200	29
20.10.	50	33

Завдання 2.15

Річний обсяг виробництва і продажу продукції підприємства становить 1 600 000 грн. Адміністративні витрати, витрати на збут і загальновиробничі постійні витрати – 320 000 грн на рік. Змінні витрати на 1 000 грн випуску продукції становлять 600 грн. Власний капітал підприємства - 850 000 грн.

Обчислити маржинальний та операційний прибуток, коефіцієнт маржинального прибутку.

Визначити обсяг беззбиткового виробництва і коефіцієнт безпеки виробництва.

Обчислити обсяг виробництва, який забезпечує рентабельність власного капіталу на рівні 20 %.

Обчислити операційний леверидж.

Визначити, як зміниться прибуток підприємства, якщо обсяг виробництва зросте на 25 %.

Питання для підсумкового контролю

1. Суть управління витратами. Принципи управління.
2. Актуальність управління витратами на підприємстві.
3. Основні причини, які зумовлюють необхідність посилення уваги до управління витратами в сучасних умовах господарювання.
5. Місце управління витратами у системі менеджменту підприємств і організацій.
6. Функції і завдання управління витратами.
7. Предметом управління витратами.
8. Методи дослідження управління витратами для вивчення свого предмета.
9. Визначення поняття «витрат».
10. Види витрат у залежності від видів підприємницької діяльності.
11. Визначення поняття «експлуатаційні витрати».
12. Визначення загальної суми експлуатаційних витрат.
13. Мета та принципи класифікації витрат підприємства.
14. Ознаки класифікації витрат.
15. Характеристика прямих і непрямих витрат. Наведіть приклади.
16. Характеристика релевантних та нерелевантних витрат. Наведіть приклади.
17. Характеристика контрольованих та неконтрольованих витрат. Наведіть приклади.
18. Визначення поведінки витрат. Наведіть приклади.
19. Фактори, які впливають на поведінку витрат. Наведіть приклади.
20. Наведіть приклади змінних витрат і накресліть їхню поведінку графічно.
21. Наведіть приклади постійних витрат.
22. Дайте визначення поняття «планування».
23. Планування витрат для виробничої та іншої діяльності. Дайте роз'яснення кожному виду планування витрат.
24. Основні показники планування витрат на підприємствах зв'язку.
25. Методи, які використовують для визначення функції витрат.
26. Сутність технологічного аналізу.
27. Сутність аналізу бухгалтерських рахунків.
30. Переваги та недоліки методу вищої-нижчої точок та методу візуального пристосування.
31. Сутність і переваги регресивного аналізу.
32. Факторний аналіз загальної суми витрат на виробництво.
33. Основні фактори, які впливають на загальну суму витрат.
34. Сутність CVP-аналізу.
35. Передумови CVP-аналізу витрат.

36. Показники, що обчислюються та аналізуються в процесі CVP- аналізу.
37. Графічна інтерпретація лінійної динаміки витрат і виручки. Визначення точки беззбитковості за графічним методом.
38. Аналітичне визначення беззбиткового обсягу продукції операційної діяльності.
39. Обчислення беззбиткового обсягу послуг (робіт, продукції) у натуральному вимірі.
40. Поясність сутність безпеки операційної діяльності і методику обчислення її рівня.
41. Сутність маржинального прибутку і як він обчислюється.
42. Економічна сутність і роль коефіцієнта маржинального прибутку.
43. Операційний леверидж і його обчислення.
44. Економічна сутність фінансового та операційно-фінансового левериджу.
45. Визначення поняття «собівартість». Обчислення собівартості одиниці послуги?
46. Основні види собівартості послуг (робіт, продукції).
47. Види калькуляцій, що розробляються на підприємстві.
48. Сутність, переваги і недоліки калькулювання за повними витратами.
49. Сутність, переваги і недоліки калькулювання за змінними витратами.
50. Сутність методу «директ-костинг».
51. Сутність методу «стандарт-кост».
52. Шляхи зниження собівартості в галузі будівництва.
53. Шляхи зниження витрат на підприємствах житлово-комунального господарства.
54. Основні завдання контролю витрат на підприємстві.
55. Види обліку, які поєднує в собі система обліку витрат підприємства.
56. Форми і джерела матеріального стимулювання зниження рівня витрат.
57. Методи підвищення прибутковості виробництва у розрізі зниження витрат.
58. Складові елементи регулювання процесу управління витратами.
59. Напрями удосконалення системи управління витратами на підприємствах виробничої сфери.
60. Напрями підвищення системи управління витратами на загальнодержавному рівні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затверджено наказом Міністра фінансів України від 31.12.1999р. №318// Офіційний вісник України. – 2000. №3. – Ст.102.
2. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Затверджено наказом Міністра фінансів України від 31.12.1999р. №318// Офіційний вісник України. – 2000. №3. – Ст.102.
3. Ананькина Е. А. Управление затратами / Е. А. Ананьин, Н. Г. Данилочкина. – М.: ПРИОР, ИВАКО Аналитик, 1998. - 64 с.
4. Давидович І. Є. Управління витратами : навч. посіб. / І. Є. Давидович. – Київ : ЦУЛ, 2008. – 320 с.
5. Захарченко Л. А. Управління витратами : навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів / Л. А. Захарченко, І. В. Яцкевич. – Одеса : ВМВ, 2011. – 240 с.
6. Управління витратами підприємства : монографія. / [Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, Л. Ю. Хлап'юнов, Г. А. Махутін]. – Київ : Лібра, 2007. – 320 с.
7. Фандель Г. Теорія виробництва і витрат : [Пер. з нім. під керівництвом і наук. ред. М. Г. Грещака] / Г. Фандель. – Київ : Таксон, 2003. – 520 с.

Виробничо-практичне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ

для самостійної роботи і проведення практичних занять з навчальної
дисципліни

«УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ»

(для студентів спеціальності 051 – Економіка)

Укладачі: **ЖУРАВЕЛЬ** Віталій Володимирович
МЕДВЕДСЬ Ігор Анатолійович

Відповідальний за випуск *Т. А. Пушкар*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *В. В. Журавель*

План 2016, поз. 478 М

Підп. до друку 30.05.2016. Формат 60×84/16

Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 1,6

Тираж 50 пр. Зам. №

Виконавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.